

عنوان مقاله:

تصحیح و شرح بیتی از دیوان حافظ بر اساس مستندات متنی و شگردهای بلاغی

محل انتشار:

فصلنامه شعرپژوهی (بوستان ادب)، دوره 15، شماره 1 (سال: 1402)

تعداد صفحات اصل مقاله: 18

نویسندگان:

میثم جعفریان هریس - گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشکده ی ادبیات و زبان های خارجی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران

محمدعلی موسی زاده - زبان و ادبیات فارسی، دانشکده ادبیات فارسی و زبان های خارجی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران

خلاصه مقاله:

در این بیت از حافظ: کوه اندوه فراقت به چه حالت بکشد حافظ خسته که از ناله تنش چون نالی ستضبط های «حالت/حیلت/طاقت»، محل بحث میان مصححان دیوان اوست. انتخاب هریک از این سه وجه، از نظر قاموسی بی اشکال است؛ اما بی تردید از این میان، تنها یکی حافظانه تر است. «حیلت» افزون بر معنای شناخته اش که مرادف با «چاره و تدبیر» است، در جنب کلمه ی «خسته» (= بیمار) ایهامی به معنای متداول آن در گذشته، یعنی طب نیز دارد. همچنین مجاورت کلمات «کوه» و «کشیدن» (= جر) و ایهام آن به «علم الحیل و علم جر انتقال» ترجیح این ضبط را بر دو ضبط دیگر تقویت می کند. بااین همه دو ضبط دیگر، یعنی «به چه طاقت» و «به چه حالت» نیز به کلی بی وجه نیستند و مستندات متنی که حافظ از آن ها متأثر بوده، می تواند دلیلی برای مقبولیت نسبی ضبط «طاقت» باشد. ضبط «به چه حالت» نیز از منظر جناس و ایهام کتابتی نکته ای دارد که کمتر موردتوجه شارحان حافظ و بلاغیون بوده است. این نوع از ایهام و جناس مبتنی بر آیین کتابت نسخ و ایهامات حاصل از شیوه ی کتابت بوده است که نویسندگان و گویندگان گذشته، دست کم در دوره ای خاص، بدان توجه کامل داشته اند. این مقاله در پی آن است که ضمن بررسی دلایل مقبولیت نسبی دو ضبط اخیر، رجحان ضبط «حیلت» را با دلایل متنی و بلاغی به عنوان ضبط مختار حافظ بررسی کند.

کلمات کلیدی:

واژه های کلیدی: تصحیح انتقادی، دیوان حافظ، طاقت/حالت/حیلت

لینک ثابت مقاله در پایگاه سیویلیکا:

<https://civilica.com/doc/1687127>

